

10. 3. 2016

Veźměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Možná trestní odpovědnost za lékařský zákrok bez souhlasu?

Může být lékař shledán trestně odpovědným za provedení lékařského zákroku bez souhlasu pacienta? A je to možné, pokud tento zákrok byl proveden odborně a neměl nepříznivých následků?

TOMAN, DEVÁTÝ & PARTNEŘI
ADVOKÁTNÍ KANCELÁŘ

Odpovědnost lékaře v souvislosti s lékařským zákrokem

Přípustnost provedení lékařského zákroku je dle českého právního řádu vázána na vyslovení souhlasu pacientem po předcházejícím poučení o charakteru a rizicích tohoto zákroku, pokud není zákonem určeno, že tento souhlas není vyžadován. Podmínky vyslovení informovaného souhlasu upravuje zákon o poskytování zdravotních služeb č. [372/2011](#) Sb. a občanský zákoník č. [89/2012](#) Sb.

Je třeba odlišovat **odpovědnost lékaře za správnost provedení zákroku** z objektivního pohledu lékařské vědy (*lege artis*) od **odpovědnosti za poučení pacienta a získání jeho řádného a informovaného souhlasu** k provedení zákroku. Nedostatky v **obou oblastech jsou** spojeny s právní odpovědností, byť jiného druhu.

Zákrok *non lege artis*

Odpovědnost lékaře za péči provedenou *non lege artis* je historickou součástí české právní reality. Trestní i civilní judikatura v této oblasti je poměrně bohatá, pokud jde o lékařské zákroky provedené chybně, nedbale či neprovedené vůbec s následkem v podobě vzniku škody na zdraví nebo i smrti pacienta. Porušením povinností při řádné péči mohou být naplněny typicky znaky skutkové podstaty trestného činu usmrcení z nedbalosti a (těžkého) ublížení na zdraví z nedbalosti, příp. neposkytnutí pomoci. Jsou známy i případy ve službě opilých lékařů, trestně stíhaných za obecné ohrožení. Tato odpovědnost je dána vždy a stojí vedle odpovědnosti za získání souhlasu pacienta. Situace je zde poměrně jasná.

Zákrok bez platného souhlasu pacienta - civilní právo

Pokud jde o odpovědnost lékaře za zákrok provedený bez informovaného souhlasu pacienta či se souhlasem neplatným (např. pokud pacient nebyl řádně poučen), je situace ohledně úplnosti úpravy diametrálně odlišná.

V oblasti práva civilního je judikatura vztahující se k absenci souhlasu pacienta také poměrně vzácná. Určitým vodítkem může být rozsudek sp. zn. 25 Cdo 1381/2013 z 29. dubna 2015,

publikovaný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 81/2015. Je dlužno říci, že tento judikát se postavil na stranu lékaře ohledně požadavků na určitost poučení.

V posuzované věci se jednalo o spor pacientky, která podstoupila operaci štítné žlázy a projevil se u ní nepříznivý následek (riziko) úkonu s trvalými následky v důsledku poškození tzv. zvrtných nervů. Jelikož zákrok byl jinak proveden *lege artis*, situace by nepředstavovala porušení práva - ovšem za podmínky, že by byla pacientka řádně poučena o riziku poškození zvrtného nervu. Soud první instance a soud odvolací se ve sporu postavily na stranu pacientky s argumentem, že v písemném poučení nebylo riziko dostatečně podrobně popsáno (byla zde zmíněna možnost „změny kvality hlasu“, pacientka však trpí i dušností a určitou poruchou řeči) a souhlas pacientky tedy nebyl informovaný, ani platný.

Dovolací soud však tuto argumentaci odmítl a vyslovil právní názor spočívající v tom, že odpovědnost zdravotnického zařízení nastává ***jen v tom případě, prokáže-li pacient, že při znalosti rozhodných skutečností (o nichž měl být poučen) bylo reálně pravděpodobné, že by se rozhodl jinak, tj. že zákrok nepodstoupí.*** Nejvyšší soud měl za to, že i kdyby byla pacientka řádně poučena o možnosti nervového poškození, zákrok by stejně podstoupila. „Hypotetický souhlas“ pacienta tedy může být účinnou obranou lékaře v takovém sporu[1]. Nastíněnou argumentační linii drží Nejvyšší soud i v judikatuře následné[2].

Zákrok bez platného souhlasu pacienta - trestní právo

Autorovi není známý případ trestněprávního postihu lékaře za zákrok provedený sice *lege artis*, ale bez souhlasu pacienta, případně s vadou tohoto souhlasu spočívající v chybném poučení. Je zřejmé, že česká právní kultura vnímá zdravotnictví jako činnost prospěšnou a odbornou a v souladu se zásadou *ultima ratio* se vyhýbá kriminalizaci lékařského zákroku, pokud je jinak odborně proveden. V tomto duchu se nese i výše uvedené rozhodnutí Nejvyššího soudu.

Lékařský zákrok, který je kryt informovaným souhlasem pacienta a odpovídajícím poučením představuje činnost, která je povolena právním řádem. Vzhledem k tomu, že žádný konkrétní čin nemůže být právním řádem současně zakázán a povolen, nelze ve vztahu k takovému činu dovést trestní odpovědnost.

Řádně udělený informovaný souhlas je také možno považovat za okolnost vylučující protiprávnost (svolení poškozeného), když § 30 odst. 3 trestního zákoníku stanoví, že nikdo nemůže svolit k ublížení na zdraví nebo usmrcení, ovšem „s výjimkou případů svolení k lékařským zákrokům, které jsou v době činu v souladu s právním řádem a poznatky lékařské vědy a praxe...“.

Lékařský zákrok učiněný bez souhlasu je tedy činem protiprávním a potenciálně i trestným, když např. operativní zákroky bezpochyby svým charakterem mohou připomínat újmu na zdraví. Před úvahami o trestněprávní odpovědnosti je však nezbytné objasnit, co se konkrétně považuje za zhoršení zdraví. Dojde-li k narušení pacientova zdraví za účelem odvrácení vážnějšího následku, například při amputaci odumřelé končetiny, nelze z hlediska trestního práva hovořit o zhoršení celkového zdravotního stavu. Jako protipól lze ale postavit např. zákroky čistě kosmetické či estetické bez medicínského opodstatnění.

Postih lékaře za úmyslný trestný čin proti životu a zdraví v návaznosti na řádně provedený zákrok, ke kterému jen nedostal informovaný souhlas, považuji za nepřipadný. A to z důvodu absence úmyslu, který i v případě ignorace vůle pacienta ze strany lékaře nesměruje k objektu trestného činu ublížení na zdraví (zájmu na ochraně zdraví člověka), ale pouze k právu pacienta na informace a jeho rozhodovací svobodě. Zahraniční praxe mi však v tomto dává za pravdu jen částečně.

Zahraníční úprava

V zahraničí je ochrana autonomie pacienta prováděna též za pomoci trestního práva. V **německé** úpravě je stíhán každý zákrok nekrytý souhlasem, byť život zachraňující, na základě skutkové podstaty trestného činu proti životu a zdraví. Při nesplnění poučovací povinnosti (*Aufklärungspflicht*) vykazuje podaný souhlas vadu vůle a je neplatný. Na poučení jsou kladeny vysoké nároky, především v případech kosmetických operací. Jakýkoliv lékařský zákrok bez souhlasu, byť by byl řádně indikován a proveden zcela profesionálně, je protiprávním ublížením na zdraví (*Körperverletzung*) a lékař je tedy trestně odpovědný i za situace, kdy zákrok **nemá objektivně žádných nepříznivých následků**. Tato koncepce však bývá kritizována, protože staví na roveň lékařský zákrok a násilný útok.

V právní úpravě **rakouské** je zahrnut zvláštní trestný čin postihující lékařskou péči bez souhlasu (*Eigenmächtige Heilbehandlung*). Postihuje lékařský zákrok, který je proveden bez svolení pacienta mimo stav nouze. Jde o privilegovanou skutkovou podstatu se sazbou do 6 měsíců odnětí svobody a stíhání je podmíněno žádostí poškozeného. Podobné ustanovení je součástí i práva **polského**.

Závěr

Ačkoliv je kriminalizace lékařského zákroku trendem mimořádně nevhodným, pacienti v České republice jsou prostředkům trestního práva často nakloněni. Nepřiměřená délka občanskoprávního řízení a povinnost hradit soudní poplatky a znalecké posudky často směřuje pacienta, u kterého v důsledku zákroku došlo k poškození zdraví k nezpoptatnému podání trestního oznámení. Orgány činné v trestním řízení také nezřídka nechají zpracovat znalecký posudek na náklady státu.

Stíhání lékaře za ublížení na zdraví v souvislosti s jinak odborně provedeným zákrokem je obvykle vnímáno negativně. Vytvoření zvláštní skutkové podstaty po vzoru Rakouské či Polské republiky, jejímž chráněným objektem není zdraví pacienta, ale právě jeho rozhodovací autonomie (a která je ve vztahu k trestným činům proti životu a zdraví v privilegovaném postavení) by mohlo být elegantním řešením.

Mgr. Lukáš Malý,
advokátní koncipient

[TOMAN, DEVÁTÝ & PARTNEŘI advokátní kancelář, s. r. o.](#)

Trojanova 12
120 00 Praha 2

Tel.: +420 224 918 490

Fax: +420 224 920 468

e-mail: ak@iustitia.cz

[1] Císařová, D., Sovová, O. a kol., Trestní právo a zdravotnictví, 2. upravené a doplněné vydání, Praha, Orac, 2004, str. 94-95

[2] Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 1856/2014, a sp. zn. 25 Cdo 4433/2014

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Podmíněné upuštění od trestního stíhání: racionální odklon u právnických osob](#)
- [Zkreslené vzpomínky v trestním řízení vedeném pro pohlavní zneužívání](#)
- [Přenositelnost důkazů z daňového do trestního řízení](#)
- [Praktický návod na úspěch žádosti o podmíněné propuštění od roku 2026](#)
- [Přijetí prohlášení viny a povinnost soudu vypořádat námítky poškozeného](#)
- [Podmínky pro uložení trestu vyhoštění cizince](#)
- [Zamyšlení nad systémem alternativních trestů: poznámky na pozadí mezinárodní vědecké konference „Rethinking Sentencing: Are We Getting Justice Right?“](#)
- [Správné určení počátku běhu lhůty pro podání stížnosti proti usnesení soudu, kterým se nařizuje výkon trestu odnětí svobody](#)
- [Rozšiřování státní moci při implementaci acquis EU: český fenomén gold-platingu na příkladu konfiskační směrnice](#)
- [Změna způsobu určování výše peněžité pomoci obětem: Řešení všech dosavadních problémů?](#)
- [Uplatnění adhezního nároku v trestním řízení a správním řízení](#)